

जाहीरातीचे दर.

सालील पर्यावर चोक्रशी
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाविवास' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(टपाल हंगील माफ)
किरकोळ अंदास
एक आणा.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामावेति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ७

पुणे, बुधवार, तारीख ८ आक्टोबर, १९४१

अंक ४१

अर्थ ग्रन्थमाला—पुस्तक ४ थें

सहकार

(हिंदी सहकारी संस्थांचा संसार)

ह्या पुस्तकांत सहकारी संघटनांचें तात्त्विक व व्यावहारिक विवेचन सांगोपांग केलें आहे. मुंबई प्रांतांतील सहकारी संस्थांचें स्वरूप व कार्य ह्यांची माहितीहि वाचकांस सुबोध रीतीनें मिळेल, अशी त्यांत व्यवस्था आहे. सहकाराच्या शिक्षणक्रमांत आणि पतपेढ्या, बँका इत्यादि संस्थांशीं संबंध असणाऱ्या सर्व लोकांस तें उपयोगी होईल अशी अपेक्षा आहे. किंमत २ रुपये. ट. ख. निराळा.

लेखकः—प्रो. वा. गो. काळे व श्री. श्री. वा. काळे

The Co-operators' Book Depot.

9, BAKEHOUSE LANE,
FORT, BOMBAY.

The Only Book Depot of its Kind in India.

Specialising in

Books on Economics, Co-operation, Banking and Finance, Accountancy and Auditing, Commerce, Business Organisation, Rural Reconstruction and allied Subjects.

Books on all Subjects and of all Publishers in India, England and America are readily supplied at the published Prices.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

विविध माहिती

गव्हावरील जकात कमी केली

गव्हावरील आयात जकात दर हॅन्ड्रेडवेटास १ रु. ८ आ. होती ती दर हॅन्ड्रेडवेटास २ आणे केली असल्याचे हिंदुस्थान सरकारने जाहीर केले आहे. मध्य आशियातील फौजांस गर्ह पाठ-कावा लागल्यामुळे हिंदुस्थानातील गव्हाचा साठा पूर्वीइतका भर-गच्च राहणार नाही. ह्यासाठी गव्हाच्या आयातीस उतेजन देणे आवश्यक झाले आहे. जकातीचा दर पुनः वाढविण्याचा सरकारास अधिकार आहे.

बेक्सची देवघेव

मुंबई बॅन्कर्स क्लिअरिंग हाउसमध्ये २६ सप्टेंबर असेर संप-लेल्या आठवड्यात १८ कोटि, ७३ लक्ष रुपये किंमतीच्या १,२३,९५० बेक्सची देवघेव झाली.

रशियाला अमेरिकेंतून अन्न-पुरवठा

जर्मनीने युक्राइनचा भाग व्यापल्यामुळे अमेरिकेस रशियाला अन्नपुरवठा करावा लागेल असे अमेरिकेंतील तज्ञ म्हणू लागले आहेत.

गव्हर्नमेंट टेलिफोन बोर्ड लि.

बॉंबे, बेंगळ व मद्रास ह्या तीन टेलिफोन कंपन्या घेण्याकरिता हिंदुस्थान सरकारने गव्हर्नमेंट टेलिफोन बोर्ड लि. ची स्थापना केली. गव्हर्नर जनरल इन कौन्सिल व काही सरकारी अधिकारी अधि-कारपर्यंत त्याचे भागीदार आहेत. टेलिफोन बोर्डाचा ह्या कंपन्या घेण्यासाठी ४ कोटि, ५६ लक्ष रुपयांचे भांडवल गुंतवावे लागेल व त्यावर ११% व्याज सुटेल, अशी अपेक्षा आहे. १९४३ असेर सध्याच्या कंपन्यांचा कारभार चालवितील. बॉंबे व बेंगळ कंपन्यांच्या ७५% भाग धारण करणारांनी आपले भाग टेलिफोन बोर्डाचा विकण्यास संमति दर्शविली आहे. मद्रास कंपनीच्या भागीदारां-पैकी २५% पैक्षां अधिक भाग धारण करणारे अद्याप संमति देत नाहीत. परंतु ती लवकरच मिळेल अशी अपेक्षा आहे.

नवीन बँक

मुंबईमध्ये २ कोटि अधिकृत भांडवलाची एक नवीन बँक लवकरच निघणार आहे. तिचा मुख्य हेतु हिंदी संस्थानांची आर्थिक प्रगति चढवून आणणे हा आहे. मध्य व पश्चिम हिंदुस्थानातील कित्येक संस्थानिकांनी बँकेस मदत करण्याचे आश्वासन दिले आहे. सर्वांसाठी देणग्या, बँकेकडे संस्थानांच्या तिजोरीचे काम देणे, बँकेचे-भाग घेणे, तिच्याकडे दीर्घ मुदतीच्या ठेवी ठेवणे, इत्यादि मार्गांनी संस्थानिक बँकेस मदत करणार आहेत. मुंबईमधील काही प्रमुख व्यापारी डायरेक्टर होणार आहेत. संस्थानांचे प्रतिनिधीहि डायरेक्टर बोर्डावर येतील.

जपान्यांचे स्वदेशी यत्न

कलकत्ता शहरातील २१० जपान्यांपैकी ७० जपानी २६ ऑक्टोबर रोजी मुंबईस जाण्यास निघतील, तेथे त्यांस इतर ठिकाणांहून २०० जपानी येऊन मिळतील व ते १ नोव्हेंबर रोजी जपानला जाण्याकरिता मुंबई बंदरातून निघतील. त्यांस नेण्या-करिता जपानी सरकारने पाठविलेली आगवोट ६ ऑक्टोबर रोजी मुंबईस दाखल झाली.

५० पौंडांची देणगी

लॉर्ड बीव्हरब्रुक, ग्रेटब्रिटनचे सद्यः सार्याचे मंत्री, ह्यांचे नांवाने एक पाकिट पोस्टयत्नने आणून दिले. त्यांत ५० पौन्डाची

एक चलनी नोट होती, व त्यास जोडून एक चिथी होती, तिचे-वर "हिटलरला मारण्याकरितां कोणतेहि शस्त्र योजण्यासाठी" असा मजकूर लिहिलेला होता. एकम पाठविणाराने आपले नांव लिहिले नव्हते. रणगाड्यांच्या सरोदीकडे ह्या रकमेचा विनियोग करण्यांत येईल.

इंडियन ओव्हरसीज बँक लि., मद्रास

वरील बँकेने मुंबई येथे आपली एक शाखा उघडली आहे. ह्या बँकेच्या रंगून, सिंगापूर, पेनंग इत्यादि ठिकाणी चार शाखा असून हिंदुस्तानांतहि वहा शाखा आहेत. इंडियन ओव्हरसीज बँक ही सेड्यूल्ड बँक असून तिचे सरणा झालेले भांडवल १२३ लक्ष रुपयांचे वर आहे. एकूण ठेवी सुमारे १३ कोटि रुपयांच्या आहेत.

व्यापारी वाटाघाटी

जर्मनी व तुर्कस्तान ह्यांचेमध्ये व्यापारी वाटाघाटी चालू आहेत, त्यांत तुर्कस्तान जर्मनीस क्रोम विकण्यास तयार नाही असे सांगण्यांत आले आहे, अशी बातमी प्रसिद्ध झाली आहे.

पॅरिसमधील ज्यू लोकांवर सक्त

पॅरिसमधील विभागातील ज्यू लोकांनी आपली नावे पोलिसकडे नोंदविली पाहिजेत, अशी त्यांचेवर सक्त करण्यांत आली आहे.

रणगाड्यांचे उत्पादन

अमेरिकेंत रणगाड्यांचे उत्पादन वाढविण्यांत येत आहे. दर-महा ३ हजार रणगाडे तयार करण्याची योजना आहे, ती पूर्ण-पणे अंमलांत येण्यास १९४२ चा मध्य येईल.

१९४० मधील जन्म-मृत्यू

१९४० साली इंग्लंड व वेल्समध्ये एकूण ४,६८,२६७ विवाह झाले. इतके विवाह आतापर्यंत कोणत्याच वर्षी झाले. नव्हते. १९३९ सालातील विवाहांची संख्या ४,३९,६९४ भरली होती. १९४० साली मृत्यूंची संख्या १९३९ मधील संख्येपेक्षा ७३,९१४ ने अधिक म्हणजे ५,७२,८८२ भरली.

स्टॅच्यू ऑफ लिबर्टी

न्यू यॉर्क बंदराचे तोंडाशी स्वातंत्र्यदेवीचा पुतळा आहे. तो फ्रान्सने अमेरिकेला १८८६ साली अमेरिकेच्या स्वातंत्र्यदिनाचे शतसावत्सरिक उत्सवाचे निमित्ताने बक्षीस म्हणून दिलेला आहे.

म्हैदूर गव्हर्नमेंट सोप फॅक्टरी

वरील कारखाना एका लिमिटेड कंपनीचे तान्यांत देण्याविषयी वाटाघाटी चालल्या होत्या. कारखाना पहिल्यापासून किफायतशीर चालला असल्याने, जप्यांचा फायदा काही भागीदारांसच न मिळता सामान्य जनतेस तो मिळावा, ह्या ध्येयाने वरील योजना तूर्त तह-कूट झाली आहे. म्हैदूर सरकारास हाद्याच्या गुडविलचाहि प्रश्न उपस्थित झाला होता.

हिंदुस्थान को. इ. सोसायटी, लि.

वरील विमा कंपनीने १९४० साली २ कोटि, ८२ लक्ष, ८७ हजार रुपयांच्या १५,९२९ पॉलिसी दिल्या. ह्यावरील वार्षिक हप्त्याची रकम १३ लक्ष, ९० हजार रुपये भरते. १९४० असेर कंपनीकडे १८ कोटि, १६३ लक्ष रुपयांचे १,०५,५६८ विमे चालू आहेत.

पॉवर अल्कोहोल

हैद्राबाद संस्थानांत दरसाल ५३ लक्ष गॅलन पॉवर आल्कोहोलचे उत्पादन होऊ शकते. त्या संस्थानातील पेट्रोलची वार्षिक आयात २५ लक्ष गॅलन्सची आहे. पॉवर अल्कोहोलमुळे संस्था-नास दरसाल १ लक्ष रुपये फायदा होईल.

अनुक्रमणिका

१ विविध माहिती ... ४८२	६ ऑफ इंग्लंडच्या नोट—	४४
२ मि. चर्चिल हांचा	दिल्लरचे ठराविक साच्याचे	
युद्धाचा आढावा ... ४८३	भाषण—रशियांत पनघोर	
३ मं. प्र. को. वैक ... ४८४	संघाम.	
४ मुंबई प्रांतांत	६ जी. जी. दक्षिण	
रेशामाची पैदास ... ४८४	मार्गान वक्त्र लि ... ४८५	
५ स्फुट विचार ... ४८५	७ बंगाल टाटा ... ४८६	
इंग्लंडचा वाढता युद्धसर्च—	८ सहकारी सैन्याचे	
बाजारभावाचे नियंत्रण—	अखाल ... ४८८	
दिहो येथे परिपद— वैक	९ निवडक भाजारभाव ... ४८९	

अर्थ

बुधवार, ता. ८ आक्टोबर, १९४१

मि. चर्चिल हांचा युद्धाचा आढावा

युद्धाच्या घडामोडींसंबंधाने पार्लमेंटमध्ये जबाबदार ब्रिटिश मुत्सद्यांनी विवेचनात्मक भाषणे करणे हे अदूरदर्शाणांचे लक्षण होय ही गोष्ट मि. चर्चिल ह्यांनी अनेकवार स्पष्ट करून सांगितली आहे. तथापि वृत्तपत्रांमध्ये युद्ध-धोरणावर टीका येत राहते आणि सरकारने काय करावे व कसे नये ह्याविषयी सूचना करण्यात येतात. ह्यांसंबंधाने आपल्या हांका हूर व्हाव्या आणि आपणांस विष्वसनीय माहिती मिळावी अशी ब्रिटिश जनतेची स्वाभाविक इच्छा असते. ही अपेक्षा व लोकांची सर्वसाधारण जिज्ञासा वृत्त करण्यासाठी मि. चर्चिल कॉमन्स समेत मधून मधून युद्ध-परिस्थितीचा आढावा घेत असतात. ह्या परिपाटास अनुसरून त्यांनी गेल्या आठवड्यांत भाषण करून युद्धाबाबतच्या कित्येक प्रश्नांवर प्रकाश पाडला. हे त्यांचे विवेचन पहिल्या प्रतीचे अधिकारयुक्त असल्याने त्याचा येथे थोडक्यांत परामर्श घेणे आवश्यक आहे. हिटलरने अलीकडे मूकवृत्तीचा अंगीकार केला आहे तिचे रहस्य प्रथम समजावून सांगून त्याने एकाकाळीं स्वतःच्या धोरणाचे आविष्करण केले होते तें प्रत्यक्ष कृतीमध्ये कसे फोल उरले आहे, ह्याची त्यांनी उदाहरणे दिली. गेल्या तीन महिन्यांत शत्रूच्या हल्ल्यांपासून व्यापारी जहाजांचे संरक्षण करण्यांत ब्रिटिश आरमारस व विमानदलास कसे वाढते यश आले असे जर्मनीची स्वतःचीच जहाजे विसृत्त प्रमाणांत कशी बुडवण्यांत आली आहेत ह्याचाही उल्लेख त्यांनी केला. ह्याचा उत्कृष्ट पुरावा म्हणून अजसासुध्याच्या पुर्वज्याची व्यवस्था इंग्लंडमध्ये अलीकडे अधिक समाधानकारक झाली असल्याचे मि. चर्चिल ह्यांनी सांगितले आणि येत्या नाताळांत सण आनंदाने साजरा करण्याची संधि लोकांस मिळेल असे आश्वासन दिले. मार्गील वर्षी इंग्लंडला एकट्या जर्मनीशी लढावे लागत होते. सध्या रशिया समरांगणांत आल्याने व अमेरिकेचे सहाय वाढत असल्याने इंग्लंडची बाजू अधिक बळकट झाली आहे असे ते म्हणाले.

जर्मनी रशियन मोहिमेंत गळ्यापर्यंत बुडला असता इंग्लंडने त्याच्या मुलुखावर स्वारी करून रशियाने चालवलेल्या निकराच्या स्वसंरक्षणाचा फायदा घ्यावा अशा अर्थाच्या सूचना करण्यांत

येत आहेत. त्यांस उत्तर देऊन शत्रूंस इंग्लंडचे युद्ध-धोरण कळण्याचे साधन पुरवण्याचे मि. चर्चिल ह्यांनी नाकारले. हिटलर आतां कोणत्या बाजूकडे आपला मोर्चा बळवणार आहे हे तरी कोणास ठाऊक आहे? जर्मन सैन्य रशियामध्ये आणली आंत जाणार का झालेले नुकसान पुढे आहे असे म्हणून बिकलेल्या प्रदेशांत संरक्षणाची भूमिका स्वीकारून तूर्त स्वस्थ बसणार ह्याचा अंदाज करणे कठिण आहे. हिटलरला अनेक मार्ग मोकळे आहेत. रशियन रणांगणांतून मोकळीं झालेली सैन्ये त्यास इजिप्तमध्ये नेता येतील किंवा स्पेन-मधून उत्तर आफ्रिकेत युद्ध मांडता येईल. किंवा आपली शक्ति पश्चिम रणांगणावर एकवटून इंग्लंडच्या स्वारीची तयारी त्यास करता येईल. जर्मनीस लढाऊ विमानांचा तुटवडा पडणार आहे, पण इतर बाबतींत युरोपमध्ये त्यांचे बळ अबाधित आहे ही वस्तुस्थिति मि. चर्चिल ह्यांनी प्रांजलपणाने कबूल केली. जर्मनी किंवा रशिया ह्यांचे मानाने ब्रिटिश फौज लहान असली तरी ती उत्कृष्ट रीतीने तयार केलेली असून हिटलरने इंग्लंडच्या स्वारीचे धाडस केल्यास तो मयल हाणून पाडण्याचे सामर्थ्य तीमध्ये आहे असा विश्वास त्यांनी प्रकट केला.

ब्रिटिश युद्ध-धोरणाचे दिग्दर्शन करणेहि घोष्याचे असल्याने त्याविषयी विशेष विवेचन न करता रशियास युद्धसामुग्री पुरवण्याचे जोराने प्रयत्न कसे चालू आहेत ह्याचे मुख्य प्रघांनांनी वर्णन केले. रशियास मदत देणे म्हणजे स्वतःच्या कार्यास मदत करणे आहे ह्या भावनेने इंग्लंडने आपल्या दोस्तास लढाऊ सामान पोंहेचवले पाहिजे असे ते म्हणाले. ब्रिटिश मंत्रिमंडळांत घडाढी नाही आणि त्याचे युद्धकार्य जोरकस नाही असे म्हणणाऱ्या टीकाकारांची त्यांनी योग्य रीतीने संभावना केली. इराणमध्ये रशियाच्या सहायाने इंग्लंडने जर्मनीच्या कारवाया बंद पाडल्या आणि त्या देशाची दोस्ती संपादन केली हे ब्रिटिश सरकाराचे यशस्वी कृत्य स्तुत्य झाले असल्याचे समर्थनही त्यांनी केले. ह्याप्रमाणे एकंदरीने पहातां युद्धपरिस्थिति पूर्वीच्या मानाने बरीच अनुकूल आहे तरी तिच्यासंबंधाने भरताच आशावाद आपण करू शकत नाही असे मि. चर्चिल ह्यांनी आपल्या श्रोत्यांस बजावले. स्वतःच्या नेहर्मीच्या सावधगिरीच्या धोरणास अनुसरून त्यांनी यंदाच्या हिवाळ्यानंतर पूर्वेच्या बाजूस जोराच्या लढाया शत्रू करण्याचा संवद असून इंग्लंडवरील स्वारीची त्याची कल्पना नाहीशी झाली आहे असे नाही असेहि ध्वनित केले आणि पुढच्या वर्षांत होणाऱ्या घडामोडींस तोंड देण्याची ज्यमत्त तयारी ब्रिटिश राष्ट्राने ठेवणे अगत्याचे आहे असे अक्षर सांगितले. रशियन मोहिमेंत जर्मनीचे अतोनात नुकसान झाले असून हिटलरला पूर्वेकडे चाल करीत राहणे किंवा बिकलेल्या देशांत शोतता रावून युद्धाचे नवीन क्षेत्र निर्माण करणे हिटलरला शक्य नाही, ह्या समजुतीने ब्रिटिश जनता व अमेरिका ह्यांचे युद्धप्रयत्न िधित होऊ नयेत अशा रीतीने लोकांची मनोभूमिका तयार करणे हा मि. चर्चिल ह्यांच्या भाषणाचा मुख्य उद्देश होता. त्या भाषणांत सावधगिरी, करारीपणा व आशावाद ह्यांचे योग्य मिश्रण असल्याचे दिसून येते. आपले धोरण व दावपंच ह्यांचे विवेचन व समर्थन करण्याची हुकूमसहाय हिटलर धावर जबाबदारी नाही. पण ब्रिटिश मुख्य प्रघांनाची परिस्थिति त्यांच्या उलट आहे. त्यास पार्लमेंटच्या सभतीने व त्याचा विश्वास संपादन करून कारभार हाकावा लागतो. ब्रिटिशांच्या दावपंचांचा सुणावा हिटलरला लागू नये अशा वेताने मि. चर्चिल ह्यांनी भाषण केले आहे त्याचे रहस्य ध्यानांत घेणे आवश्यक आहे. त्यांतील मुख्य मुद्यांचे दिग्दर्शन वर केले आहे त्यावरून युद्ध परिस्थिति इंग्लंडला अनुकूल होत चालली असून जर्मनीच्या अडचणी वाढत आहेत ह्या विषयांची साक्षी पडते. परंतु त्याबरोबरच रशियास युद्ध-सहाय देऊन झाल्याचा पुरवठा वाढवणे हे महत्त्वाचे कार्य इंग्लंडला करावयाचे आहे ह्या विषयांचा निश्चय दृढ होण्याचे महत्त्व प्रतीत होते.

मुंबई प्रां. को-ऑपरेटिव्ह बँक

अध्यक्ष श्री. सरया ह्यांचे भाषण

मुंबई प्रांतिक को-ऑपरेटिव्ह बँकेची वार्षिक सभा गेल्या सनिवारी तिचे अध्यक्ष, श्री. सरया, ह्यांचे अध्यक्षतेसाठी मंत्री होती. त्या प्रसंगी बँकेची सांपातिक परिस्थिती, तिच्या संघांत संचालकांनी अंगिकारलेले धोरण व पुढची व्यवस्था इत्यादि महत्वाच्या विषयांचे त्यांनी आपल्या भाषणांत विवेचन केले. आंतरराष्ट्रीय परिस्थितीमुळे शेतीच्या मालाचे बाजार-भाव अनुकूल झालेले नसून त्यांचे संघांत उत्पादक वर्गाच्या हिताच्या दृष्टीने योग्य धोरण आसले पाहिजे असे त्यांनी सांगितले. सरकारी रोल्यांच्या किंमतीचे सिंहावलोकन करून बँकेपाशी असलेल्या रोल्यांचे संघांत काय तरतूद करण्यांत आली आहे तिचे त्यांनी दिग्दर्शन केले. कोठलाहि प्रसंग आला तरी त्यास तोंड देतां यावे म्हणून बँकेने आपल्या पेशाचा मोठा भाग तरता ठेवला आहे; त्याचा परिणाम बँकेस कमी नफा होण्यांत झालेला आहे. मंद व्यवहारांच्या सोसायट्यांमध्ये अडकून पडलेला पैसा मोकळ्या करण्यासाठी न्याजाच्या भरपूर सवलती देण्यांत आल्या आहेत आणि थकलेलीं कर्जे वसूल करण्याची विशेष संघटना चाललेली आहे. बंद व्यवहारांच्या सोसायट्यांचा कारभार गुंडाळण्यांत वर्षानुवर्षे जातात, त्यावर उपाय म्हणून रजिस्ट्रारनी बँकेसच अनेक सोसायट्यांचे लिक्विडेटर नेमले आहे. थकलेलीं कर्जे लवकर वसूल होण्याची व्यवस्था करण्यांत येत आहे.

संस्थित कर्जासाठी रकमा बाजूस काढण्याच्या महत्वाच्या प्रश्नाचा उद्देश करून त्या बाबतीत बँकेने पुरेशी योजना अंमलांत आणली असल्याचे आंकडे देऊन श्री. सरया ह्यांनी सांगितले. शेतकरी कर्जे-निवारणाचा कायदा मुंबई सरकार कित्येक तालुक्यांत लागू करीत आहे. तेथे बँकेने कर्जे दिलेली आहेत, त्यांचे विषयी पेशाची काही जबाबदारी तिच्यावर येऊन पडण्याचा संभव असल्याने विशिष्ट बाबतीत सावधगिरी बाळगणे अगत्याचे आहे. ह्या संघांतल्या व्यवस्थेचा उद्देश त्यांनी केला. एका प्रश्नाचा त्यांनी ह्या बाबीच्या अनुषंगाने निर्देश केला तो प्रश्न शेडेगांवी लोकांच्या उन्नतीसाठी सर्वांगीण सुधारणा हातीं घेण्याच्या आवश्यकतेचा होय. शेतकऱ्यांचीं कर्जे कायद्याने कमी केल्याने इष्ट कार्यभाग व्हावयाचा नाही. ग्रामसुधारणा सरकारने विस्तृत प्रमाणावर हातीं घेतली पाहिजे आणि त्या कार्यक्रमांत सहकारी बँकांचे नुकसान होईल त्याची भरपाई करण्याची तयारी सरकारने ठेवली पाहिजे ह्या गोष्टीची आठवण त्यांनी करून दिली. पांच लक्षांच्या बँकेने काढलेल्या दिवेंचरांची मुदत संपल्याने त्यांची फेड करून टाकली जात आहे. ह्या व्यवहाराची फोड करून, जमिन महाणावर कर्जे देण्याचा उपक्रम अनेक वर्षांमागे बँकेने केला, त्या व्यवहारांत आलेली तूट भरून काढण्याची जबाबदारी सरकारने पुरी पाठली पाहिजे ह्यावर श्री. सरया ह्यांनी जोर दिला. सहकारी व्यवहारासाठी होणाऱ्या पेशाच्या हालचाली सरकारी तिजोऱ्यांमार्फत मोफत केल्या जात असत. ती सवलत आतां काढून घेण्यांत आली असून त्या बाबतीत रिझर्व बँकेने एक नवीन योजना अंमलांत आणली आहे. तिच्या विषयी प्रांतिक बँकेने केलेल्या चर्चेचा उद्देश करून रिझर्व बँकेशी प्रसंग पडल्यास ताल्युत्पा पेशाच्या मदतीची व्यवस्था झाली आहे तिचे स्वरूप त्यांनी वर्णिले. प्रांतिक बँकेचा नफा अलीकडे घटला आहे त्याची कारणे समजाऊन सांगून, त्या बाबतीतल्या परिस्थितीस ह्यापुढे कसे वळण लागण्याचा संभव आहे ह्याचे दिग्दर्शन श्री. सरया यांनी असेलीस केले. बँकेच्या नोकऱ्यांच्या कामाचा गौरवपूर्ण उद्देश करून त्यांस बोसस न देतां आल्याबद्दल त्यांनी संवद प्रदर्शित करून आपले भाषण संपवले.

मुंबई प्रांतांत रेशामाची पैदास

मुंबई प्रांतांत रेशामाच्या धंधाची उचती कशी होईल याची पाहणी करण्याकरतां म्हैसूर संस्थानचे रेशामाच्या पैदाशीच्या नियुक्त श्री. रामनाथ यांना मुंबई प्रांताच्या डायरेक्टर ऑफ इंडस्ट्रीज यांनी बोलावले होते, व मुंबई प्रांताच्या औद्योगिक सात्यांतर्फे श्री. रामनाथ यांनी पाहणी करून आपला रिपोर्ट प्रसिद्ध केला आहे. त्यांत ह्या धंधास या प्रांतांत पुष्कळ वाव असून १५ वर्षांत हा धंदा बराच भरभराटीस येईल असे आपले मत दिले आहे. १५ वर्षांचे शेवटीं या धंधावर सुमारे १० हजार कुटुंबांना काम मिळणार असून त्यांना दरवर्षी सुमारे २ लक्ष रुपये म्हणजे कुटुंबास सालींना सुमारे २० रु. मिळतील. मात्र या कुटुंबांना करावे लागणारे काम जोड धंधाच्या स्वरूपाचे असून त्यांच्या वार्या जाणाऱ्या वेळांत बरीच उत्पन्न मिळणार आहे. या धंधाच्या वाढीसाठी एक मध्यवर्ती फार्म वेळोवेळी येथे स्थापन करण्याची शिफारस त्यांनी केली असून तेथून चांगल्या प्रतीच्या रेशामाच्या किड्यांच्या अंड्यांची तसेच तुतीच्या उत्तम जातीची पैदास व रेशामी किड्यांच्या संवर्धनावर वगैरे प्रयोग करून त्याचा प्रसार व प्रचार करावा अशी या रिपोर्टांत शिफारस केली आहे. त्याचप्रमाणे या धंधाच्या शिक्षणासाठी वेळोवेळी येथे विद्यार्थी घ्यावेत व त्यांना रेशामाच्या धंधासंबंधी सर्व तऱ्हेचे शिक्षण द्यावे असे श्री. रामनाथ यांचे म्हणणे आहे. मुंबई इल्ल्यांत रेशामाच्या किड्यांची जोपासना होण्यास नाशिक, पुणे, सातारा, अहमदनगर या जिल्हांतील पश्चिम भाग, धारवाड व बेळगांव या जिल्हांतील काही भाग व ठाणयानजीकचा काही भाग हवामानाचे दृष्टीने पोषक आहे. रेशामाच्या किड्यांना साधारणपणे ६५ ते ९५ फॅरनहीट इतके उष्णतामान लागते व ते ह्या जिल्हांतून मिळण्यासारखे आहे. रेशामाची पैदास करण्यास मुख्यतः अनेक कसची पण स्वस्त मजूर मिळावे लागतात. ही परिस्थिती ज्या देशांतून आहे त्या देशांतच म्हणजे चीन, जपानमध्ये या धंधास प्रवृत्त घात झाले आहे व तेथे तो धंदा भरभराटीस आला आहे.

तुतीची लागवड एकाचा लहानशा तुकड्यांत करून फावल्या वेळांत किड्यांकडे लक्ष देऊन त्यांची घरांतल्या घरांत जोपासना करणे शेतकऱ्यांच्या कुटुंबांना सोपे आहे. म्हैसूर प्रांतांत हा धंदा मोठ्या शिफारत चालला असून शेतकऱ्यांची कुटुंबे त्यांतिले कसब प्रकट आहेत. मात्र किड्यांचे फोषाटे विक्रीसाठी तयार झाल्यावर, त्यांपासून रेशीम तयार करण्यासाठी ते कारखान्यांत पोचविण्याचे काम त्रासदायक होतां कामा नये. ह्याकरतां रेशामाच्या कारखान्यांची पद्धतशीरपणे निरनिराळ्या ठिकाणीं वाढ झाली पाहिजे. म्हैसूर संस्थानांत हा धंदा उन्नतीस येण्याचे कार्या सरकारी सहाय्याचाच मुख्यतः उपयोग झाला असून त्यामुळेच त्याची पद्धतशीर वाढहि होत आहे. त्याचप्रमाणे मुंबई प्रांतांतहि सरकारनेच या गोष्टींत लक्ष घातले पाहिजे. असे झाले तर सुमारे १५ वर्षांनी हा धंदा मुंबई प्रांतांत भरभराटीस येईल, असे श्री. रामनाथ यांनी म्हटले आहे.

(शेतकी व शेतकरी)

स्फुट विचार

इंग्लंडचा वाढता युद्धखर्च

शंभर कोटि पौन्ड उभारण्याची परवानगी कॉमन्स समेकडून वेताना ब्रिटिश सरकारचे फडनवीस सर किंग्जले बुद्धानी आपला दरोज्याचा खर्च सध्या १३० लक्ष पौन्डपर्यंत चढला असल्याची माहिती दिली. युद्धाचे क्षेत्र बुद्धिमंत असून त्याबाबतची इंग्लंडची आर्थिक जबाबदारी वाढत आहे ह्यामुळे ब्रिटिश सरकाराच्या खर्चात वाढ होणे स्वाभाविक आहे. युद्धसर्वासाठी कॉमन्स समेते ह्यापूर्वीच ९०० कोटि पौन्ड मंजूर केले आहेत. काही आठवड्यांमागे १०० कोटि पौन्ड मंजूर झाले होते. ते बहुतेक खर्ची पडले असल्याने आपली १०० कोटींची आतां मागणी करण्यांत आली आहे. गेल्या महायुद्धांत अधिकत अधिक खर्च झाला तेव्हां युद्धखर्च सरासरीने दरोज्या ७० लक्ष पौन्ड होत होता आणि रोज्याचा एकूण सरकारी खर्च ८० लक्ष पौन्ड होता. सध्याची १०० कोटि पौन्डाची मंजूरी येत्या डिसेंबर अखेरपर्यंत पुरेष्ठ आणि त्यानंतर पुन्हां जरूर त्या रकमेविषयी मंजूरी घ्यावी लागेल. युद्धाच्या पहिल्या दोन वर्षांत ब्रिटिश सरकाराचा ७०१ कोटि पौन्ड (सुमारे ९,३५० कोटि रुपये) इतका खर्च झालेला आहे. त्यापैकी ४० टक्के इतकी रक्कम करांच्या वगैरे साधनांनी त्यास मिळाली आणि बाकीची ६० टक्के कर्जांच्या मार्गानें उभी करावी लागली आहे. व्यवहारांत खेळणारे चलन व व्याजाचे दर मर्यादित राखून आतांपर्यंत ब्रिटिश सरकारानें बाजारभावांचें नियमन केलें आहे. त्यांत लोकांनी आपला साजगी खर्च कमी करून व आपली बचत सरकारास कर्जांने देऊन सहकार्य केलें आहे. युद्धामध्ये शक्य तितक्या लवकर विजय मिळण्यासाठी जनतेने स्वार्थत्यागपूर्वक स्वतःच्या खर्चात बचत करून युद्धकार्यास सहाय्य देणें अगत्याचें आहे असें सर किंग्जले बुद्ध कॉमन्स समेत म्हणाले. त्याचें सांपत्तिक धोरण आतांपर्यंत यशस्वी झालें आहे. त्यांस जनतेचा स्वार्थत्याग बहुतांशी कारणीभूत आहे.

बाजारभावांचें नियंत्रण—दिष्टी येथें परिषद्

चालू महिन्याच्या १६ तारखेस हिंडुस्थान सरकार प्रांतिक सरकारांच्या व काही संस्थानांच्या प्रतिनिधींची एक परिषद् दिष्टी येथें भरवून सध्या कित्येक जिनसांच्या किंमती वाढल्या आहेत त्यांच्या नियंत्रणाच्या प्रश्नाची चर्चा घडवून आणणार आहे. ह्या संभवांत मध्यवर्ती सरकारानें व्यापारी मंडळांस एक पत्र पाठविलें असून बाजारभावांच्या बाबतींत सोडवावयाच्या मुख्य प्रश्नाकडे त्यांचे लक्ष वेधलें आहे आणि त्यांचे अभिप्राय मागवले आहेत. सरकाराचें म्हणणें असें आहे कीं कित्येक जिनसांच्या किंमती विक्रीच्या किंमतीवर प्रांतिक सरकारांनी मर्यादा घातलेल्याच आहेत. पण अलीकडे कारखान्यांद्वार व घाऊक व्यापारी आपल्या मालाचे भाव चढवित असल्याच्या तक्रारी ऐकू येत असल्याने त्यांचा विचार होणें अगत्याचें झालें आहे. धान्यें, सूत व कापसाचें कापड ह्यांच्या किंमती विशेषें करून चढल्या आहेत आणि त्यांच्याविषयी ओरड होत आहे. ह्या किंमतीचें नियमन कसें करावें हा प्रश्न सध्या अगत्याचा झाला आहे आणि बाजारभावांच्या एकंदर परिस्थितीची चर्चा होईल तीमध्ये त्यास अग्रस्थान देणें आवश्यक आहे. दिष्टी येथें भारणाच्या परिषदेत प्रांतिक सरकार व प्रमुख संस्थाने ह्यांचे प्रति-

निधी एकत्र विचारविनिमय करतील. धान्यें व कापड ह्यांचें उत्पादन व विनिमय निरनिराळ्या परिस्थितींत देशांच्या निरनिराळ्या भागांत होतात आणि ह्या मालाच्या किंमतीचें योग्य नियंत्रण व्हावयाचें तें ह्या परिस्थितीस अनुकूलत झालें पाहिजे, हें उघड आहे. धान्य पिकविणारे शेतकरी आणि कापड तयार करणारे कारखान्याद्वार ह्यांचें कुशळान व होतां मि-साइफांस निष्कारण महागाईच्या भावानें माल विकत घ्यावा लागूं नये ह्या दृष्टीनें बाजारभावांचें नियंत्रण व्हावें लागेल. दिष्टीच्या परिषदेतील चर्चा व निर्णय ह्याच भूमिकेवरून होतील अशी आशा आहे.

बँक ऑफ इंग्लंडच्या नोटा

हिंडुस्थानांत बँक ऑफ इंग्लंडच्या चलनी नोटा कोणाजवळ असतील तर त्यांनी त्या दिसेंबरच्या ४ तारखेच्या आंत रिझर्व्हे बँकेच्या स्वाधीन करून त्याच्या मोबदल्यांत हिंदी चलन घेतलें पाहिजे असा हुकूम हिंडुस्थान सरकारने काढला आहे. जर्मनीने युरोपांत अनेक देश पादाक्रांत केले तेव्हां त्यांच्या हातीं तेथील लूट लागली तीमध्ये बँक ऑफ इंग्लंडच्या चलनी नोटा आहेत ह्यांत शंका नाही. ह्या नोटांच्या मोबदल्यांत दुसऱ्या देशांचें चलन मिळाल्यावांचून शत्रूस त्यांचा काही उपयोग नाही हें स्पष्ट आहे. ह्यास्तव जर्मनी व इटली ह्यांचे हस्तक नोटा ब्रिटिश मुलसांत विकून त्याचा मोबदला मिळवण्याची सटपट करीत आहेत ती हाणून पाठणें अगत्याचें आहे. सरळ आणि कायदेशीर व्यवहाराच्या ओघांत ज्या लोकांच्या हातीं बँक ऑफ इंग्लंडच्या ब्रिटिश नोटा आल्या असतील त्यांनी त्या रिझर्व्हे बँकेकडून वटवून घेतल्या पाहिजेत. म्हणजे शत्रूच्या हस्तकांनी लबाडीनें ह्या देशांत आणलेल्या नोटा उधळकीस येऊन त्यांचा त्या वटवण्याचा प्रयत्न निष्फळ होईल. हिंडुस्थानांत येऊन जाणारे प्रवासी आणि नोटा व चलन ह्यांच्या अदलाबदलीचा घंदा करणारे अधिकृत व्यापारी ह्यांस हा सरकारचा हुकूम लागू नाही. डिसेंबर ४ च्या नंतर बँक ऑफ इंग्लंडच्या नोटा इतरांच्या जवळ आल्यास त्या जात केल्या जातील, असें सरकारी हुकमांत प्रसिद्ध झालें आहे. प्रवाशांची गैर सोय होईल नये पण शत्रूच्या हस्तकांस ब्रिटिश नोटांचा उपयोग लबाडीनें करता येऊं नये हा त्या हुकूमाचा उद्देश आहे.

हिटलरचें ठराविक साच्याचें माषण

हिवाळा जवळ येत चालला असल्याने सामान्य जर्मन जनतेस कोळसा व गरम कापडे ह्यांचे बाबतींत सहाय्य देण्यासाठी पैसा उभा करण्याच्या निमित्तानें हिटलरनें आपल्या लोकांस उद्देशून माषण केलें, तें ठराविक साच्याचेंच होतें. आपणांस युद्ध नकी होतें, पण तें नाश्रुजानें पत्करावें लागलें हें रडणें त्यानें पुन्हां मायलें. रशिया जर्मनीवर हल्ला करण्याच्या तयारीत असल्याने आपणांस त्याचेविरुद्ध युद्ध पुकारण्याची भयंकर जबाबदारी घ्यावी लागली असें रशियन मोहिमेचें त्यानें समर्थन केलें तेंहि शिळेंच आहे. प्रथम जर्मनीमध्ये लोकां पुन्हास कंटाळले असून रशियांत जी भयंकर हानी जर्मन सैन्याची चालली आहे तिच्या-विरुद्ध तेथील जनतेत असमाधान पसरलें आहे. लोकांचा धीर तुटत चालला आहे आणि ते आपल्या राज्यकर्त्यांच्या हानिकारक धोरणास विटले आहेत. ह्यांवर तोडगा म्हणून हिटलरनें आपल्या माषणांत जर्मन सैन्यांनी रशियांत मिळविलेल्या विजयाचें वर्णन तिसरट-मीठ लावून केलें आहे. पंचवीस लक्ष रशियन शिपाई

केंद्र झाले, हजारां तोफा व विमाने शत्रूकडून काबीज केल्या, इत्यादि अतिशयोक्तिपूर्ण माहिती त्यांनी दिली असून सध्या रशियांत बाललेल्या लढाईने जर्मनीस मोठा फायदा होणार असल्याचे मघाचें बोटहि त्यांनी लावले आहे. सगळ्या युरोपची संपत्ती आपल्या ताब्यांत आली आहे अशी बदाईहि त्यांनी मा' ला आहे. शेकोस्लोव्हेकिया, नॉर्वे, पोलंड, फ्रान्स इत्यादि पादाक्रांत झालेल्या देशांत द्रवपशाहीने स्थायिक असतोच द्रव-पून टाकण्यांत येत आहे ही गोष्ट त्यांनी झाकून ठेवली तरी ती जर्मनीच्या धरिस्थितीची सरी बोटक आहे हें जग ओळखून आहे. हिटलर स्वतःच्या लोकांची तरी दिशाभूल किति दिवस करणार ?

रशियातील घनघोर संग्राम

प्रस्तुत युद्धासंबंधांत आपल्या लोकांचा विश्वास तुटत चालला आहे हें पारून त्यास धीर देण्याच्या हेतूने हिटलरने केलेल्या भाषणांत जर्मन सैन्यानीं रशियाची लष्करी शक्ती जवळजवळ नाहीशी केली असल्याचे ध्वनित केले आणि आपल्या विधानाच्या पुष्ट्यर्थ कांहीं आकडे पुढे मांडले. जर्मनीने अधिकारी रीतीने प्रसिद्ध केलेली माहिती नेहमी वस्तुस्थितीस घरून शंभर टक्के सत्य असते अशी बदाई मानून तो म्हणाला की, आतापर्यंत २५ लक्ष रशियन शिपाई केंद्र झाले आहेत, आणि २० हजार रशियन तोफा व १८ हजार रशियन चिलखती गाढ्या नष्ट केल्या गेल्या आहेत. फिन्स, इटालिअन्स, रुमानिअन्स, इंगेरिअन्स इत्यादि आपल्या दोस्तांच्या सहायाचाहि त्यांनी आभारपूर्वक उल्लेख केला. हें सर्व सांगण्याचा हेतु एकच होता आणि तो वर म्हटल्याप्रमाणे, जर्मनीतील लोकांस धीर देणे हाच होय. हिटलरच्या वल्गनांच्या उलट रशियाच्या सरकारी प्रसिद्धी सात्यामाफत आकडे जाहीर झाले आहेत, ते पाहिले असतां रशियन मोहिमेंत जर्मनीची किति भयंकर हानि झाली आहे हें दिसून येते. तसेच रशियाच्या मुकसानी-विषयीचे जर्मन प्रसिद्धी सात्याचे आकडे किति अतिशयोक्तिपूर्ण आहेत ह्याचीहि कल्पना येते. रशियन मोहीम चालू झाल्यापासून ३० लक्ष जर्मन मेले आहेत किंवा जाया झाले आहेत, आणि ११ हजार चिलखती गाढ्या, १३ हजार तोफा व ९ हजार विमाने जर्मनीने गमावली आहेत. मेलेले, जायबंदी झालेले व बेपत्ता मिळून सुमारे ११ लक्ष रशियन सैनिकांची बेरीज होते. सुमारे ९ हजार तोफा, ७ हजार चिलखती गाढ्या व सवापांच हजार विमाने रशियाच्या बाजूने नाश पावली आहेत. रशियांतल्या घनघोर संग्रामाची कल्पना येण्यास बरीच आकडे पुरे होतील.

इनकमटॅक्स संबंधी एक निवाडा

मि. पेस्तनजी ई. पोलसन, पोलसन मॅन्युफॅक्चरिंग कंपनीचे मालक, ह्यांचा कॉफी, लोणी, मैदा, केसीन, इत्यादींचा वंदा होता. १९३९-४० साली त्यांस १९३८ मधील १,००,९८५ रुपयांच्या प्राप्तीवर करची आकारणी करण्यांत आली. १ जानेवारी, १९३९ रोजी मि. पोलसन ह्यांचा वंदा मेसर्स पोलसन लि. ह्या कंपनीने घेतला. तेव्हा, मि. पोलसन ह्यांनी इनकमटॅक्स अॅक्टच्या २५ (३) ह्या कलमाचा आपणांस फायदा मिळावा, अशी मागणी केली, ती कमिश्नर ऑफ इनकमटॅक्सने अमान्य केली. परंतु हायकोर्टने मि. पोलसन ह्यांचे म्हणणे मान्य केले. एकाच वंधास त्याच उत्पन्नावर दोनदां कर भरावा लागू नये, ह्या नियमाचा त्यांस फायदा मिळाला.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६.]

अधिकृत मांडवल रु. २,००,००,०००
 वयलू झालेले मांडवल रु. १,००,००,०००
 रिकम्वे फंड रु. १,१५,५०,०००

मुख्य कचेरी : ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा : बुलियन एक्सचेंज, जुलावा, काळबादेवी आणि मलबार हिल्स.

इतर शाखा : अहमदाबाद (गद्द, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस ब्रिज शाखा), अहमदाबाद (लेशान शाखा), अंबेरी (मुंबई शेजारी), बद्रि (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (झ्याव्हे स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बहा बझार), कलकत्ता (चौरींगी स्क्वेअर), जमशेदपूर, कर्ची, नागपूर (किंगज्ये), नागपूर (इतवारी बझार), पुणे, पुणे शहर, रायकोट, सुलत.

लंडन एजन्ड्स : वेल्सिन्स्ट्र बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स : सर जुनीअल व्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नार्से, मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जहांगिर, वॅरोनेट, के. सी. आय. ई., डॉ. बी. ई. गि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंटस :

दुरोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० एकमेका शिल्लकेवर ३% दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरील व्याज सास योजनेने दिले जाते. सहामास अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेसा कमी झाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

विल्ल व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्सचेंजद्वारे व ट्रेडीट म्हणून काम करते. सर्व तऱ्हेचे ट्रेडीटचे काम केले जाते. विपणन अर्ज करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केल जातो.

एजंट—टी. आर. लालवामी

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.

हेड ऑफिस : पुणे शहर.

स्थायिक शाखा : डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबई शाखा : वलाल स्ट्रीट, फोर्टे, मुंबई.

अधिकृत मांडवल : रु. १०,००,०००
 विकास काढलेले मांडवल : रु. ५,००,०००
 सपलेले मांडवल : रु. ४,०२,०५०
 वयलू झालेले मांडवल : रु. २,०१,०२५
 एकूण सेवलेले मांडवल : रु. ३२,००,०००

डायरेक्टर्स

प्रो. वा. गो. काळे, अध्यक्ष

श्री. धों. कृ. साठे

श्री. न. ग. पवार

श्री. ज्य. वि. रानडे

श्री. वा. पु. वडें

श्री. मा. रा. जोशी

श्री. श्री. गो. मराठे

श्री. र. चि. सोहोनी

मि. फा. दो. पदमजी

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची सुरेदीविक्री कसोशीने करून दिली जाते.

बँकेच्या शेअरवर १९४० अखेर पुण्या होणाऱ्या वर्षी द. सा. द. शेंकडा ४ टक्के करमाफ दिव्हिडंड दिले गेले. बँकेची शेअरविक्री चालू आहे.

म. वि. मोखले
 मॅनेजर.

जी. जी. दांडेकर मशीन वर्क्स लि, भिवंडी

वरील कंपनीस ३० जून, १९४१ अखेर संपलेल्या दुसऱ्या वर्षी १८,७५१ रुपये निवळ नफा झाला. १२,१८७ रुपयांचा घसरता काढल्यावर आणि नोकरवर्गासाठी १ हजार रुपयांच्या बोनसची तरतूद केल्यावर हा नफा उरत आहे. त्या पूर्वीच्या वर्षीच्या निवळ नफ्याची रकम १२,४४० रुपये होती. म्हणजे गेल्या वर्षी नफा वीढपट झाला आहे. मागील ताळेबंदातील शिलकी नफा १,३७३ रुपये व गेल्या वर्षीचा नफा १८,७५१ रुपये मिळून नफा-बँटणीसाठी २०,१९४ रुपये रहातात, त्याचा विनियोग साठीलप्रमाणे सुचविण्यात आला:—

	रुपये	
प्राथमिक सर्वे लिहून टाकण्यासाठी	३,४८२	
३६ गुडीविल लिहून टाकण्यासाठी	१,०००	
इनकमटॅक्स व सुपरटॅक्ससाठी	२,२१४	
डिव्हिडंडसाठी	६	
क्यु. प्रेफरन्स भागांवर ५%	२,६२०	
ऑर्डिनेरी भागांवर ५%	७,५४५	
	१०,१६५	१०,१६५
मुदील वर्षांत ओढण्यासाठी		३,२५८
		२०,१२४

डिव्हिडंडमधून प्राप्तीवरील कर काढून घेतला जाईल. कंपनीच्या पहिल्या वर्षीच्या नफ्यातून भागीदारांस अनुक्रमे ५% व ४% डिव्हिडंड मिळाले होते. कंपनीजवळील शिलकी मालास मूळ पडलेली अथवा बाजारभावात होणारी धापैकी कमी भरेल ती रकम ताळेबंदात अर्पण्यांत आलेली आहे. ती पद्धत अत्यंत पाया-सुद्ध आहे. कंपनीने अहवालाचे वर्षी १ लक्ष, १५ हजार रुपयांची तयार मशिनरी विकली. कंपनीने मिळविलेले यश अभिर्ननीय आहे, व त्याबद्दल मेसर्स दांडेकर इंजिनियर्स लि. ह्या मॅनेजिंग एजन्सी कंपनीचे एकमेव डायरेक्टर, श्री. गोपाळ गणेश दांडेकर, ह्यांचा उल्लेख केला पाहिजे. श्री. व्ही. पी. वर्दे, बी. क्रॉम. हे कंपनीच्या बोर्डाचे अध्यक्ष आहेत. कंपनीची वार्षिक सभा भिवंडी येथे ५ ऑक्टोबर रोजी भरली होती.

बंगाल टाइम्स

कलकत्ता शहरातील घड्याळांचे फाटे १ ऑक्टोबर रोजी ३६ मिनिटे पुढे लावण्यांत आले. घड्याळे पुढे करण्याचा हेतु असा, की नवीन टाइम्सप्रमाणे कचेऱ्या सूर्यास्ताचे अगोदर निदान एक तास सरी अगोदर सुटल्या व लोकांना काळोस पडण्यापूर्वी वरी पोचता यावे. स्टॅट्ट टाइम्ससुद्धा एक तास पुढे करण्यांत यावी अशी सूचना बंगाल सरकारने हिंदुस्थान सरकारास केली आहे. ती अंमलांत आली व पुण्यांतील कचेऱ्या घड्याळाप्रमाणे त्याच वेळेस भरल्या व सुटल्या, तर लोकांना सूर्योदयानंतर सध्यापेक्षा लवकर कचेरीस जावे लागेल व संघ्याकाळां त्यांस एक तास अधिक मिळेल. सुद्ध चालू असंपर्यंत तरी घड्याळें एक तास पुढे करावी, असे बंगाल सरकारचे म्हणणे आहे. हिंदुस्थानांत १९३४ पूर्वी प्रत्येक टाइम्स शहरां वेगवेगळी टाइम्स चालू होती. तथापि, मद्रास टाइम्सप्रमाणे रेल्वे व तार साऱ्यांचा व्यवहार चालत असे. मद्रास टाइम्स ही ग्रीनविच टाइम्सच्या पुढे

५ तास, २१ मिनिटे होती. हिंदुस्थान सरकारने पुढाकार घेऊन हिंदुस्थानांतील सर्व ठिकाणांच्या घड्याळांत एकसूत्रपणा आणण्याची आवश्यकता सर्वांस पटवून दिली व इंडियन स्टॅट्ट टाइम्सची स्थापना केली त्यासाठी मद्रास टाइम्सवर चालणारी घड्याळें ८ मिनिटे व ५० सेकंद पुढे करावीं लागली. स्टॅट्ट टाइम्स कलकत्ता टाइम्सचे २४ मिनिटे व अठाहाबाद टाइम्सचे २ मिनिटे मागे आहे; तर मुंबई टाइम्स ३९ मिनिटे पुढे आहे. हिंदुस्थानांतील स्टॅट्ट टाइम्सप्रमाणे ब्रह्मदेशाकरिता बर्मा स्टॅट्ट टाइम्सचीहि योजना करण्यांत आली. स्टॅट्ट टाइम्सची लोकांवर सक्ती करण्यांत आली नाही. कलकत्ता येथील लोक अथाप लोकल (स्थानिक) टाइम्सप्रमाणेच व्यवहार करतात. रेडिओच्या कार्य-क्रमाच्या वेळा छाप्यांना इंडियन लिसेनरमध्ये "कलकत्ता टाइम्ससाठी २४ मिनिटे मिळवा" असे लिहिलेले असते, त्याचा अर्थ वरील माहितीवरून समजून येईल. मुंबई कार्पोरेशनची घड्याळें स्टॅट्ट टाइम्सपेक्षा ३९ मिनिटे मागे आहेत व म्युनिसिपॅलिटीचा कारभार ह्या लोकल टाइम्सप्रमाणे चालतो. तथापि, बाकी सर्व मुंबई स्टॅट्ट टाइम्स पाळते. १ जून १९०६ रोजी इंडियन स्टॅट्ट टाइम्स हिंदुस्थानांत व बर्मा स्टॅट्ट टाइम्स ब्रह्मदेशांत अंमलांत आली.

मोटोचा आगपेठ्या

चाळीस ते पचास आगकाढ्या मावतील अशा आकाराच्या आगपेठ्यांचे उत्पादनास व विक्रीस हिंदुस्थान सरकार सवलत देणार आहे. प्रत्येक मोसला २ रु.८ आ. सरकारची लघुटी बसेल. आगपेठ्यांवरील लघुटी वाढली, त्यामुळे त्यांची किंमत भरमसाट वाढू नये व किरकोळीने विकत वेणारांचे नुकसान होऊं नये, ह्यासाठी ही व्यवस्था आहे.

मुंबई प्रांतांतील मोटार वाहन

मुंबई प्रांतांत १९३९-४० मध्ये एकूण २७,८८० मोटार वाहने नोंदलेली व चालू होती. त्यांचा तपशील साठीलप्रमाणे आहे—

	संख्या
मोटार सायकली	१,९३८
मोटार गाड्या	७,७०४
मोटार बसेस	३,४०२
मोटार टॅक्सी	१,२४६
मोटार ऑन्या	३,८९०
एकूण १०,५५२ वेळां वाहनांच्या मालकीची वर्गवर्गी झाली.	

दंड

कपास कापडाच्या गिरण्यांचे मालक कामगारांस दंड करतात, त्याचे प्रमाणांत १९४० साली फरक झाला नाही. मुंबईतील सुमारे सहा गिरण्यांत दंडांचे प्रमाण अधिक आढळते. मुंबईतील गिरण्यांपेक्षा गुजरातमधील गिरण्यांत दंड करण्याचा सपाटा फार मोठा असतो.

स्वदेशी सायकली

विर्ला ब्रदर्स लि. नें काढलेल्या हिंद सायकल्स लि. च्या सायकली लवकरच बाजारांत मिळू शकतील. सुरवातीस, सरकारी ऑर्डरी पुरवठ्याकडे कंपनी लक्ष पुरवील, तथापि, दिवाळीनंतर ह्या स्वदेशी सायकली रस्त्यांवर दिवू लागतील.

हराणी-चलनाची हुंढणावळ

१७४ हराणी रिले (नाणां)=१ मिटिंग पॉइंट अशी पूर्वी हुंढणावळ होती ती आतां १४० रिले=१पॉइंट अशी करण्यांत आली आहे. ह्या नव्या हुंढणावळीमुळे, हराणामधील मिटिंग फौजांच्या संचास अधिक पॉइंट लागतील.

सहकारी संस्थांचे अहवाल

पू. खा. जिल्हा को. लॅंड मॅगॅजिन बँक लि., जळगांव
ह्या बँकेच्या सभासदांनी ३२ हजार रुपयांचे भाग बेतलेले आहेत. सालअखेर एकूण १९२२ सभासदांना २ लक्ष, ७९ हजार रुपयांचे कर्ज प्रत्यक्ष दिलेले आहे. त्यांत ४० सभासदांना ५५३ हजार रुपये कर्ज १९४०-४१ मध्ये दिलेले आहे. वसूल होणारे रकमेशी थकवाजीचे प्रमाण २३% पडत आहे. तडजोड करून केलेल्या सुट्टीचे प्रमाण दिलेल्या रकमेशी १६.३% पडत आहे. वर्षअखेर बँकेस १,४२८ रुपये निवळ नफा झाला.

पुणे पोस्टल को. बँक लि., पुणे

१९४०-४१ अखेर वरील बँकेचे भागांचे वसूल मांडवळ २७,६८३ रुपये असून तिच्या रिझर्व्ह फंडांत ११,४३९ रुपये आहेत. जामीन कसबा रिझर्व्ह फंड १,४९० रुपयांचा आहे, ठेवी ३८,२६० रुपयांच्या आहेत. काटकसर फंडांत १ लक्ष ५३ हजार रुपये असून येणे कर्ज १ लक्ष १५ हजारांचे आहे. बँकेला साध्या व्यवहारांत १,५०५ रुपये व जामीन कसब्याचे व्यवहारांत ६३२ रुपये नफा झाला. ५% दराने डिबिटिव्हंट वाटण्यांत आले. बँकेला स्वतःची इमारत बांधण्यास हेड पोस्ट ऑफिसचे आवारांत जागेची मंजूरी मिळाली असून इमारतीचा नकाशा, सर्वांचा अंदाज, इत्यादि तयार आहेत. इमारतीचे काम लवकरच सुरू होईल. जामीन कसब्याचा व्यवहार हा विन्यासाला असल्यामुळे त्या कायद्याखाली लागणारे डिपॉझिट भरण्याबद्दल आसि. सुपरिटेण्डेंट ऑफ इन्शुरन्सकडून मागणी आली होती, परंतु हा व्यवहार मॅट्रीच्या कराराचे स्वरूपाचा आहे, असा निर्णय त्यांनी आतां दिला आहे. तो विन्याचे व्यवहाराखाली येत नाही.

तासगांव अर्बन को. के. बँक लि. तासगांव.

बँकेचे शेअर मांडवळ १०,९३० रुपये, फंड ६६२ रुपये, ठेवी २३,४०१ रुपये, ह्या बाबी देणे बाजूस असून जिंदगीमध्ये बँकांतील, हातांतील व हुंड्याचेक खरेदीतील रकम १०,४९९ रुपये, कर्ज २२,४८५ रुपये, रोखे १,३०० रुपये, इत्यादि बाबी आहेत. थकवाजीचे गुंतविलेल्या कर्जाशी प्रमाण ५.७% पडते. बँकेचे मांडवळ २० हजारांपेक्षा कमी असल्यान संस्थेस बँक हें नांव रहाणार नाही व बँकेमध्ये व्यवहारहि तिला करता येणार नाहीत. वर्षअखेर बँकेस ४९९ रु. १२ आ. नफा झाला व भागीदारांस २% डिबिटिव्हंट मिळाले.

अर्बन को. बँक लि., हसलामपूर

वर्षअखेर बँकेचे मांडवळ ६,८५० रुपये झाले असून रिझर्व्ह फंड ८६४ रुपयांचा आहे. इतर फंडांत ६१८ रुपये आहेत. ठेवी सुमारे २५३ हजार रुपयांच्या आहेत. बँकेजवळ रोख व इतर बँकांच्या सात्यांवर ११३ हजार रुपये असून १,१०० रुपये सरकारी रोख्यांत गुंतविलेले आहेत. येणे कर्ज २१,१३५ रुपयांचे आहे. थकवाजी ७,२५२ रुपये आहे. वर्षअखेर बँकेस ५१७ रुपये नफा झाला. त्यांतून ३% डिबिटिव्हंटसाठी १९७ रुपये सर्व करण्यांत आले. शेअर मांडवळ २० हजार रुपये झाल्याशिवाय संस्थेस बँक ह्या नावाने व्यवहार करता येत नाही; तेव्हा तिचे १-७-४१ पासून बँक हें नांव बदललेले आहे.

को. पीपल्स बँक लि., लिंब

भाग मांडवळ ३,३५० रुपये रिझर्व्ह व इतर फंड ३,४९५ रुपये, ठेवी ६,०९८ रुपये, बँक कर्ज ३,०६३ रुपये असे देण्याच्या बाजूस आकडे असून येणे बाजूस १५,४७६ रुपये कर्ज, १,१४९ रुपये तारणावर कर्ज, इत्यादि बाबी आहेत. बँकेचा व्यवहार फार कमी झाला आहे. "भा. बँकेने कॅश क्रेडिट बंद करून व्यवहाराची फार कुचंबणा केली आहे. थकवाजी वाढली असली तरी क्रेडिट मंजूर होऊन व्यवहार सुरू झाले शिवाय ती कमी होणार नाही, हेंही तितकेंच खरे आहे." सरकारी ऑडिटारांनी सर्वा 'क' दिला आहे. पूर्वी 'ड' होता. जून १९४० अखेरचा पुढे ओढलेला ७३४ रुपये नफा धरून एकंदर नफा १४४० रुपये झाला. बँकेची स्थिति सुधारण्याकरिता शिल्लकी नफा यंदाहि न वाढता तो पुढे ओढावा असे ठरले. श्री. निं. मा. ठाकूर व श्री. वा. ग. अभ्यंकर ह्यांची अध्यक्ष व सेक्रेटरी अशी अनुक्रमे पुनः निवड झाली.

इचलकरंजी सॅ. को. बँक लि.

वरील बँकेचे भरलेले मांडवळ ३१,९५० रुपये, असून एकूण फंडस २९,२८८ रुपयांचे आहेत. एकूण ठेवी २ लक्ष, ५७ हजार रुपयांच्या आहेत. हातांतील व बँकांतील शिल्लक १ लक्ष, ६२३ हजार रुपये आहे व १२३ हजार रुपये सरकारी व इतर रोख्यांत आहेत. एकूण १ लक्ष, २६ हजारांच्या कर्जापैकी हळूकमाने झालेली १९ हजारांची व थकलेली १५३ हजारांची आहेत. बँकेची जागा व इमारत २१ हजारांची आहे. एकूण येण्याशी थकवाजीचे प्रमाण २७% पडते. वर्षाअखेर बँकेस ५,०३७ रुपये नफा झाला, त्यांतून भागीदारांस ६०% डिबिटिव्हंट देण्यासाठी १,८९१ रुपयांचा विनियोग झाला.

पेण को. अर्बन बँक लि.

सपडलेले मांडवळ ३,४५० रुपये, फंडस १,०५३ रुपये, ठेवी १०,८३१ रुपये असे आकडे देणे बाजूस असून कॅश सर्टिफिकेटस १,०२३ रुपये, कर्ज ४,२७९ रुपये, शिल्लक व इतर बँकांत ९,५६३ रुपये, असा जिंदगीचे बाजूचा तपशील आहे. ठेवीदारांची संख्या ह्यापेक्षा वाढत आहे. वर्षअखेर नफा २०० रुपये उरला. शेअरमांडवळ २० हजारांचे न झाल्याकारणाने संस्थेस बँकेचा घंदा बंद करावा लागला.

रेमंड वूलन मिल्स वर्ल्डेन्स अँड स्टॉफ को. के.

सोसायटी लि., ठाणे

सोसायटीच्या देणे बाजूस भाग मांडवळ ३१ हजार रुपये, ठेवी १६ हजार रुपये, रिझर्व्ह फंड ३३ हजार रुपये, अशा रकमा असून येणे बाजूस शिल्लक १४ हजार रुपये, डिफेन्स पो. से. सर्टिफिकेट ५ हजार रुपये, मुदतीचे कर्ज ३२३ हजार रुपये, गरजेचे कर्ज १,०९० रुपये, विन्याचे कर्ज ११८ रुपये, अशा रकमा आहेत. ६.५३ सभासदांपैकी १६८ स्त्रिया आहेत. अहवालाचे वर्षी सोसायटीने ४७ हजार रुपयांचे कर्ज ४४३ अर्जादारांस मंजूर केले त्यापैकी २२३ हजार रुपये जुन्या कर्जापैकीसाठी, ११ हजार रुपये लग्नकार्यासाठी व ५ हजार रुपये जमीन व घर खरेदी, इत्यादींसाठी होते. नफा-वाटणीसाठी उरलेल्या १,५०७ रुपये नफ्यांतून भागीदारांस ४% डिबिटिव्हंट मिळाले त्यास १,११० रुपये लागले.

वेळगांव पायोनिअर अर्बन को. कॅ. बँक लि., वेळगांव

बँकेचे भांग भांडवल १३ लक्ष रुपये असून तिच्या रिझर्व फंडांत १ लक्ष, ५४ हजार रुपये, वूड व संशयित कर्ज फंडांत ४६३ हजार रुपये, इमारत फंडांत ५० हजार रुपये, डिबिडंड फंडांत ९ हजार रुपये, इनव्हेस्टमेंट डि. फंडांत ६३ हजार रुपये, चॅरिटी रिझर्व्हामध्ये ३ हजार रुपये, ह्याप्रमाणे रकमा आहेत. बँकेकडे १० लक्ष, ६४ हजारांच्या ठेकी आहेत. "कमी व्याजाने पैसा मिळाला तरी तो फायदेशीर व सुरक्षित व्यवहारांत गुंतविणे कठीण आहे, म्हणून बँकेने गेली ८१० वर्षे मुदतीच्या ठेकी घेण्याचे बंद केले आहे." बँकेच्या भांडवलापेकी ६ लक्ष, ४२ हजार रुपये कर्जाक दिलेले असून ६ लक्ष, ३० हजार रुपये इतर १० बँकांत ठेवलेले आहेत. बँकेने १ लक्ष, ९१ हजार रुपये सरकारी व तत्सम रोख्यांत आहेत. त्यांची बाजाराभावाने किंमत २ लक्ष रुपयापेक्षा अधिक भरते. थकबाकीचे प्रमाण १९.८% पडते. वर्षाअखेर बँकेस ३१,०२८ रुपये नफा झाला, त्यांतून भागीदारांस ७३% डिबिडंडसाठी १२ हजार रुपये लागले. बँकेला ३५ वर्षे पुरी झाली आहेत. तिच्या सुस्थितीबद्दल तिच्या चालकांचे अभिमानंदन केले पाहिजे.

नगर डिस्ट्रिक्ट अर्बन को. बँक, लि.

ह्या बँकेच्या भागीदारांचे भांडवल १ लक्ष, २४ हजार रुपये झाले असून तिच्या रिझर्व फंडांत १ लक्ष ४८ हजार रुपये आहेत. व इतर फंड १ लक्ष, १३३ हजारांचे आहेत. ठेकींची बेरीज १२ लक्ष ६९ हजार रुपये भरते. बँकेने १ लक्ष, ९१ हजार रुपये रोख व इतर बँकांत ठेवून २ लक्ष, २९ हजार रुपये सरकारी व तत्सम रोख्यांत गुंतविलेले आहेत. सहकारी सोसायट्यांकडून १८३ हजार रुपये व व्यक्तिशः सभासदांकडून ६ लक्ष ४५ हजार रुपये येणे आहेत. बँकेस विकत घ्याव्या लागलेल्या जमिनी व घरे ह्यांची किंमत ३५ हजार रुपये भरते. बँकेची इमारत ३० हजारांची असून ८ हजारांचा तिचा सेफ डिपॉझिट व्हॉल्ट आहे. वर्षाअखेर झालेल्या २३,८१८ रुपयांच्या नफ्यांतून ६३% डिबिडंडसाठी ५,६३१ रुपयांचा विनियोग करण्यांत आला. बँकेस २१ वर्षे पुरी झाली आहेत.

जुजर अर्बन को. कॅ. सोसायटी, लि.

वरील सोसायटीच्या सभासदांची संख्या १०० असून त्यांनी घेतलेल्या भागांची संख्या २४१ आहे व वसूल भांडवल २,४४० रुपयांचे आहे. कर्जाचे बाजूस १,५६० रुपये मॅबर ठेव, २,२८६ रुपये बँक कर्ज, २४२ रुपये डिबिडंड, असे आकडे असून जिंदगीचे बाजूस ६,३७७ रुपये मॅबर कर्ज आहे. वर्षाअखेर सोसायटीस १९४ रुपये नफा झाला, त्यांतून भागीदारांस ५% दराने डिबिडंड देण्यासाठी १३४ रुपयांचा विनियोग करण्याचे ठरले. सोसायटीच्या नव्या वर्षासाठी श्री. पी. डी. सन्नो ह्यांची कार्यकारी मंडळाचे चेअरमन म्हणून निवड झाली आहे. सुपरवायझिंग कमिटींत श्री. वाय. पी. वैद्य (चेअरमन) श्री. जी. एल. जोशी, बी. ए., एलएल. बी. व श्री. व्ही. एम. जोगळेकर हे आहेत.

जुजर तालुका शेतकी सुधारणा संघ

वरील संघाच्या वार्षिक सभेत श्री. वा. ह.टण्णु, बी.ए., एलएल. बी. वकील, हे अध्यक्ष, श्री. बबन नारायण शेट पुरवत, बी. ए. हे उपाध्यक्ष व श्री. शंकर पंढरीनाथ पाठि हे सेक्रेटरी निवडून आले.

लक्ष्मी को. बँक लि., सोलापूर

ह्या बँकेचे सपलेले भांडवल २१,५५० रुपयांचे असून फंडस ९,२२१ रुपयांचे आहेत. तिचेकडे ५४,७०० रुपयांच्या ठेकी आहेत. जिंदगीचे बाजूस ३३३ हजार रुपये रोख व बँकांत शिल्लक, ५३ हजार रुपये इनव्हेस्टमेंट, ५१ हजार रुपये कर्जे, असे आकडे आहेत. अहवालाने वर्षी थकबाकी बरीच कमी झाली. वर्षाअखेरच्या ३,२२७ रुपयांच्या नफ्यांतून भागीदारांस ५% डिबिडंड देण्यांत आले.

सातारा जिल्ह्यांत सहकारी सत्ताह

सातारा जिल्ह्यातील सहकारी पुढार्यांची सभा श्री. आर. एस. पाटील बी. एजी., जी. डी. सी. ए. अतिस्टंट रजिस्ट्रार को. सोसायटीज वेळगांव विभाग यांचे अध्यक्षतेसाठी ता. २९-९-१९४१ रोजी सातारा येथे डि. यु. बोर्डाचे ऑफिसमध्ये भरून, सातारा जिल्हा सहकारी सत्ताह व परिषद भरविणेबाबत विचारविनिमय होऊन ता. ११११४१ रोजी सहकारी दिन मुंबई प्रांताच्या गव्हर्नरांचे हस्ते साजरा करणेचे ठरले. तसेच सहकारी सत्ताह जिल्ह्यातील सर्व सोसायट्यांचे गांवी मोठ्या समारंभाने साजरा करून गव्हर्नरांचा संदेश लेढोपाठी पोहोचविण्याची योजना आसण्यांत आली. सहकारी सत्ताहांत सातारा येथे एक सहकारी जिल्हा कॉन्फरन्स भरविण्याचेहि निश्चित झाले. वरील समारंभाच्या पूर्ततेसाठी एक कार्यकारी मंडळ थाच समेत निवडले जाऊन त्याबद्दलचे वजेद करण्यांत आले. सदर कार्यकारी मंडळाची पहिली सभा ता. ५१०११९४१ रोजी बोलावून त्यांत पुढील कामाची दिशा आसण्याचे ठरले.

सुपरवायझर्स ट्रेनिंग क्लास, हडपसर

सहकारी सात्यामार्फत भरलेला सदर ह वर्ग २ महिन्यांचे मुदतीनेतर ता. २९११४१ रोजी संपला. महाराष्ट्रातील सहा जिल्ह्यांतून एकूण १७ सुपरवायझर या वर्गास पाठविण्यांत आले होते. सुपरवायझरना अनेक विषय शिकविण्यांत आले. त्यापैकी ग्रामीण अर्थसाम्राज्य, शेतकीविषयक व सर्वसाधारण सहकार, शेतकऱ्यांचा ऋणविमोचन कायदा, रेग्युलेटड मार्केट्स अँड वॉरे विषय महत्त्वाचे होते. २ महिन्यांचे मुदतीत रजिस्ट्रार मि. इन्कम व अिस. रजिस्ट्रार श्री. भागवत यांनी अनुक्रमे १ व ३ वेळां भेटी दिल्या. ता. २८-९-४१ रोजी श्री. भागवत यांनी समारोपाचे उपदेशात्मक भाषण केले व सुपरवायझर यांनी त्यांना मिळालेल्या ज्ञानाचा चांगला उपयोग करावा व ग्रामसुधारणा व सहकारी खरेदी-विक्री या बाबतीत विशेष लक्ष पुरवावे असे सुचविले. त्याच वेळी श्री. सावंत सुपरवायझर यांनी वर्गाचा एकंदरीत चांगलाच फायदा झाला असे सांगून अध्यापक श्री. जोशी व श्री. देशपांडे यांचे आभार मानले. ता. २९-९-४१ रोजी वर्ग बंद होण्याचे वेळी अनेक सुपरवायझरांनी वर्गातील शिक्षणाने बुद्धी जास्त व्यापक व खोल झाल्याचे अनुभवस आल्याचे सांगितले. तसेच त्यांनी आपल्या कामांतील अडचणी नाहीशा करण्याविषयी व नोकरीस स्थैर्य आणण्याविषयी अधिकारी वर्गास काही सुचनांहि केल्या. श्री. राजारामपंत तुपे, व्हा. चेअरमन पुणे सें. को. बँक, यांनीहि उपदेशात्मक चार सत्रे संप्रतिगन्यानंतर श्री. जोशी, जोडिटर, यांनी, कोणत्याहि व्यक्तीने त्याने करावयाची कार्ये कर्तव्य-बुद्धीने व कळकळीने केल्यास अनेक प्रश्न सुट्टी शकतील एवढ्या एकाच मुद्यावर जोर देऊन व वर्ग बंद झाल्याचे सांगून आपले भाषण संपविले.

निवडक बाजारमांब

बँक रेट (२८ नोव्हेंबर, १९३५ पासून)	३%
सरकारी आणि निमसरकारी रोखे	
५% करमाक लोन (१९४५-५५)	१११-५
४% १९४३	१०४-०
३ १/२% विनमुद्रत	१६-२
३ १/२% १९४०-५०	१०३-२
३ १/२% (१९६३-६५)	१५-१
२ १/२% १९४८-५२	१०५-२
४% पोस्ट ट्रस्ट (लांब मुद्रत)	१०९-८
४% मुंबई म्युनिसिपल (लांब मुद्रत)	१०९-८
४% न्यूसर कर्ज (१९५३-६३)	११६-०
५% न्यूसर कर्ज (१९५५)	१२७-२

मंडळ्यांचे भाग

(कंसातील पहिला आकडा भागाची दर्शनी किंमत, दुसरा आकडा वसूल झालेले मांडवक व कंसांतल्या आकडा पार्षिक डिपॉझिट दर्शवितो.)

बँका

बँक ऑफ इंडिया (१००-५०) ११%	१४६-८
बँक ऑफ बरोडा (१००-५०) १०%	११५-०
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५०-२५) ९%	४९-१५
इंजीनियरिंग बँक (५००) १२%	१६१०-०
बॉम्बे मॅ. को. बँक (५०) २ रु.	५३-८
रिसर्व बँक (१००) ३ १/२%	१०९-८

बीज

बॉम्बे ट्रॅन्से ऑर्टि. (५०) १२%	१४७-८
कराची (१००) ९%	२०६-६
पुणे इलेक्ट्रिक (१००) ९%	२१७-८
दादा भावनं ऑर्टि. (१०००) ५ १/२%	१७६०-०
आंध्र बँक ऑर्टि. (१०००) ७ १/२%	१७६०-०

रेल्वेज

ग्रेड-धारामती (१००) ४ १/२%	१०४-८
पाचोरा-जामनेर (१००) १ १/२%	९८-८
अहमदाबाद भातज (५००) ११ १/२%	८८१-४
नर्मदा बँक (५००) ८%	६४२-८

इतर

बेलापुर ग्रुपर (५०) १० रु.	२५३-८
इन्व्हेस्टमेंट ट्रस्ट (१००-५०) २ रु.	५१-८
शिवाय स्टीम (३५) १ रु.	२७-६
न्यू इंडिया विमा (७५-१५) १ रु. ८ आ.	५३-८
ओरिएंटल विमा (२००) १२५ रु.	४५३०-०
दादा भावनं ए. मॅ. (१५०) ६%	२१७-८
दादा भावनं डु. मॅ. (१००) ५ १/२% रु.	१५३-१३
दादा भावनं ऑर्टि. (७५) ३५ रु.	२७०-८
दादा भावनं डिपॉझिट (३०) १७२ रु. १० आ. ७ पे	२८२-८
प्रसोसिपेटेड सिमेंट (१००) ५ रु.	१५४-४

सोने-चांदी

सोने (मिंट) प्रत्येक तोळ्यास	४२-२-६
चांदी प्रत्येक १०० तोळ्यास	६२-१५-०

संजीवन हेअर टॉनिक

दारुणा, कॅस गळणें व टकल
ह्यावर अनुभविक उपाय
संजीवन मॅन्युफॅक्चरिंग कं. अहमदाबाद

“ अर्थ ” ग्रन्थमालेंतील पुस्तकें

व्यापार, उद्योगधंदे, शेती, सहकार, बँकिंग इत्यादि
विषयांवरील सोपी व व्यावहारिक उपयुक्ततेची
लोकप्रिय पुस्तकें.

१ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
दुसरी आवृत्ति किं. १ रु. ८ आ.

२ रिझर्व्ह बँक : किं. १ रु.

३ व्यापारी उलाहाली : किं. १ रु.

४ सहकार : किं. २ रु.

१ भारतीय अर्थशास्त्र : किं. ५ रु.

२ अर्थशास्त्र : किं. ३ रु.

अर्थशास्त्र, बँकिंग, सहकार इत्यादि विषयांवरील
इतर पुस्तकेंहि पुरविली जातील.

अर्थ ग्रन्थमाला, पुणे ध.

पुण्यांत आल्यावर

सुशिक्षितांनीं सुरू केलेल्या

OUR HOME

या

कमालीच्या स्वच्छ, सात्विक व पुष्टिदायक
निवास भोजनालयांत

उत्तरण्यास या.

मध्यवर्ती, हवाईरीर मोकळी जागा व सर्व सुखसोयी

याच एका ठिकाणीं

अनुभववास येतील.

अकर होम,

६१९ शनवार पेठ, नातूंचे हौदासमोर, पुणे.

पावसाळ्यांतील उपयुक्त औषधें

❖ संग्रह करा ❖

कॉलरा गोळी, संजीवनी गुठी, कुटजारिष्ठ

पाचकवटी, पंचकोलासव

तसेंच

पंडुरोगावरील अप्रतिम गुणकारी

—: रक्तवर्धक :—

सुवर्णकल्प, बालजीवन, अस्थिपोषक,
रक्तशोधक, कफनाशक हीं पेटंट
औषधें मागवा

मुख्य दुकान—गणपति चौक, लक्ष्मीरोड, पुणे

आयुर्वेद रसशाळा पुणे, लि.

सर्व तऱ्हेची कापड रंगाई व रंगाई (Calico Printing and Dyeing) करणारा कारखाना.

'पायोनियर डाईंग हाऊस'

कोचाचें कापड (Casement cloth), दाराचे पडदे, टेपल कपड
इ. टिकाळ रंगाचे, स्वदेशी तयार मिळतात. कारखाना—

भिकारदास मारुती रोड, दातेवाडी, पुणे.

मधुमेहावरील

औषध

तीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, कुरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

रिसबूड ब्रदर्स, टेलर्स

वक्तशीरपणा व फिटिंग ह्याची गॅरंटी

Prop. M. V. Risbud, B. A.

सदाशिव पेठ, हौदानजीक, पुणे २.

महिलांचे भरतकाम व विणकामाच्या सामानाचें दुकान

एम्ब्रॉयडरी मार्ट

६१६, शनवार पेठ, पुणे २.

राहाणेची व भोजनाची उत्तम सोय

फोन नं. ७७९ गणपति चौक

व्यवस्थापक

सरकारी डिप्लोमा मिळाल्यानंतर पुढील प्रॅक्टिस व धंदेशिक्षण घेऊन

जर्निमन टेलर व्हा.

मुक्त सहा ६ महिने, फीसह सर्व खर्च ६० रु., अगदी नवीन विद्यार्थ्यांस
फीसह सर्व ११० रु. मुदत १ वर्ष

परारडकर टेलर्स अॅकेडमी, ६७२ सदाशिव, पुणे.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver.
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.

- - Raviwar Peth, Saraff Bazar, - -

POONA CITY.

अर्थशास्त्र

लेखक:—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. व. गो. कर्वे
पृष्ठसंख्या सुमारे ३००; किंमत ३ रुपये
या ग्रंथात अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धांतांचे विवेचन केले
आहे.

‘अर्थ’ ग्रंथमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली

महायुद्धाची ज्वाळीक ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोवदला घ्या.

बंबाचे
माडीवर

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

हे पत्र पुणे, पेठ भांबुडा घ. नं. ११५१ आर्यभूषण छापखान्यात रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
रा. श्रीमद वामन काळे, वी. ए. यांनी 'दुर्गाविषयक,' भांबुडा, घ. नं. १२५१३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.